

18.YY Osmanlı Dönemi Galatası'nda yaşayan bir müderristen geriye kalanlar: Esseyid Mehmed Efendi'nin Terekesi

Rest from a muderris living in Galata in the 18th Century Ottoman Period: The Estate of Esseyid Mehmed Efendi

Nisa Öktem¹

Received Date: 01 / 09 / 2017

Accepted Date: 27 / 02 / 2017

Öz

Terekeler, bir bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel fotoğrafını ortaya koyabilmek açısından tarihsel bir veri olarak kullanılan birincil kaynakların başında gelmektedir. Bu kaynaklar bazen müstakil olarak tanzim edilmiş defterler halinde olup, bazen de şer'iyye sicilleri içerisinde yayılmış olarak yer alan belge türleridir. Tereke kayıtları, incelenen döneme ve bölgeye ait kitap kültürü ve entelektüel düzey hakkında araştırmacılara önemli bilgiler vermektedir. Bu çalışma, 18.yy'da Osmanlı döneminde Galata'da Kasımpaşa bölgesinde yaşamış olan Esseyid Mehmed isimli müderrisin 324 no'lu Galata mahkemesi kayıtlarında yer alan terekesinden yola çıkarak kısaca hayatı ve özellikle terekesinde yer alan kitaplarının analizinden hareketle kültürel ve entelektüel yönüne ışık tutmayı amaçlamaktadır. Makalede öncelikle terekenin orijinal metnine dayanarak müderrisin hayatı hakkında kısa bir bilgi verilecek ve daha sonra terekenin genel değerlendirmesi yapılacaktır. Şahsın müderrislik mesleğine mensub olmasından yola çıkılarak bu değerlendirmede muhalefât listesindeki diğer eşyalarından ziyade kitapları üzerinde daha çok durulacaktır ve bu sayede bu çalışmanın esasen döneminin kitap kültürüne bir nebze de olsa ışık tutması amaçlanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Müderris, Galata, tereke, kitap, kitap kültürü

Abstract

Estates are one of the primary sources used as a historical data to reveal the socio-economic and cultural photo of a region. These sources are document types which are either issued in the form of records as detached, or commonly used in Kadı Registers. Estate records provide significant information for researchers about book culture and intellectual level. This study aims to shed light to cultural and intellectual aspects of the muderris named Esseyid Mehmed who lived in Kasımpaşa region of Galata in the 18th century Ottoman period via his estate record. Firstly, brief information will be given about Esseyid Mehmed's life and then a general evaluation of the estate will be done in this article. Since he is a muderris, his books will be emphasized more than his other items in his inheritance record and thanks to this, this study aims to shed light to book culture of his period as soon as possible.

Keywords: Muderris, Galata, estate, book, book culture

1. Giriş

Osmanlı Devleti her türlü ekonomik etkinliği mümkün olduğunca kayıt altına almayı istemiş ve bunu büyük ölçüde de başarmıştır. Ölen kişilerin mal varlıklarının kaydedilmesi de bu çabanın doğal bir sonucu olmuş ve böylece ortaya tereke defterleri çıkmıştır. (Maydaer, 2011, s.118). Terekelerin müstakil defterler halinde tutulması yalnızca İstanbul, Bursa, Edirne gibi büyük şehirlere mahsustur. Diğer yerlerde, genellikle şer'iyye sicilleri arasında dağınık bir halde bulunurlardı.

¹Araştırma Görevlisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara, Türkiye, n.oktem2@gmail.com

Tereke defterlerine vefat eden her kişinin terekesi kaydedilmemekteydi. Terekenin kaydedilmesinde varislerden birinin metrukatin taksimi için mahkemeye müracaat etmesi, ölen şahsın vârisi yoksa terekenin beytü'l-mala devredilmesi için kadının terekeye el koyması veya vâris mecnun ya da henüz ergenlik çağına ermemiş kimsesiz bir sâbi ise yetimin hakkını korumak maksadıyla mahkemenin terekeye müdahale etmesi gibi sebepler rol oynamaktaydı (Karataş, 1999, s.318). Hatta İnalçık'a göre metrukâtın kaydedilmesi esnasında "resm-i kısmet" adı altında bir miktar verginin alınması vârislerin mahkemeye müracaatlarını büyük ölçüde engellerdi.

Vefat eden bir kişinin geride bıraktığı tüm mal varlığının ayrıntılı bir dökümü manâsına gelen terekeler, Osmanlı muhasebe tekniğine uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre ölen bir kimseden geriye kalan malların "kassam" adı verilen bir memurun önünde sayımı yapıldıktan sonra "bilirkişiler" tarafından her birinin maddi değeri takdir edilir ve ayrıntılı bir muhalledfât listesi düzenlenirdi (Maydaer, 2011, s.119).

Tereke kaydının başına önce vefat eden kimsenin kendisinin ve babasının adı yazılırdı. Bazen ismin başına da sosyal statüsüne uygun "fahru'l-müderrisîn", "fahru'l-muhadderat", "hoca" vb. bir hitap getirilir, sonuna ise merhûmun mesleği yazılırdı. Eğer ölen kişi azatlı köle ise "atık" lafzı ile bu durum genellikle kaydedilirdi. İsmi ardından vefat eden kişinin yaşadığı mahalle veya köyün adı yazılır, bundan sonra ise eğer ölümü normal yollarla meydana gelmemişse "maktûl", "mecrûhan maktûl" gibi ifadelerle ölüm sebebi belirtilirdi. Bundan sonra ise hayatta kalan mirasçılardan başlanarak, mirasçılar sırayla kaydedilirdi. Kaydın yapıldığı tarihin düşülmesinin ardından ölen kişinin belirlenebilen tüm mal varlığı en ince ayrıntısına kadar tek tek kaydedilir ve bunların her biri için bilirkişi tarafından belirlenen değerler de altlarına yazılırdı. Tüm bu mal varlığının değerinin belirlenmesi dellallar aracılığıyla açık arttırma yoluyla yapılır ve bilirkişiler, mirasçılardan da hâzır bulunduğu bir ortamda malların fiyatını takdir ederlerdi. Her bir parçanın değeri bu şekilde belirlendikten sonra varsa ölen kişinin borç ve alacakları yazılır, techiz-tekfin masrafları (cenazenin yıkanması ve kefenlenmesi) ve varsa vasiyeti düşüldükten sonra, kalan miktardan resm-i kısmet denilen vergi alınır ve bundan da geriye kalan miktar mirasçılar arasında şer'î hükümlere göre bölüştürülürdü (Maydaer, 2011, s.119).

Farklı meslek gruplarından olan kişilerin terekeleri ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde sahip oldukları kitaplarla entelektüel yaşamlarına, geri kalan eşyalarla ise sosyo-kültürel yaşam düzeylerine ilişkin izler sürebilmek mümkündür. Tereke kayıtları ölen kişinin mesleği, sosyo-ekonomik düzeyi, sahip olduğu eşyalar ve geriye bıraktıkları aile efradı hakkında bilgiler içerdiği için müteveffanın yaşamına bir ayna tutmamızı sağlar ve sosyal tarih çalışmalarının vazgeçilmez kaynakları olarak karşımıza çıkarlar.

Terekelerde yer alan kitaplardan hareketle yapılan akademik çalışmalar, bize incelenen dönemin ilmî-fikrî ortamı hakkında fikir vermesinin yanı sıra, hangi yazarların halk arasında rağbet gördüğü, mevcut kitapların hangi ilim dallarına ait oldukları, kitapların maddi değerleri vb. pek çok konuda aydınlatıcı olmaktadır (Maydaer, 2011, s.120).

Osmanlı kültüründe kitap sahiplerinin mensup olduğu sosyal sınıflara bakacak olursak; müderris, kadı, naib, molla, imam gibi devrin entelektüel sınıfını teşkil eden ulema ile şeyhlerin diğer meslek gruplarına nazaran daha fazla kitaba sahip kişiler olarak karşımıza çıkmaları şaşırtıcı değildir (Muhacir, 2013, s.11).

2. Osmanlı insanının kitaba erişimi

İslam'ın nesnel ve kavramsal zemininde ilk kitabın Kur'an olması nedeniyle Osmanlı ideolojisi de selefleri gibi kitaplara kutsal bir anlam yüklemiş, bu sebeple klasik çağ boyunca Osmanlı sosyal yaşamında kitap, kolay ulaşılamaz bir nesne haline dönüşmüştür (Saltık, 2007, s.iii).

Kitap, sosyal yaşamda ulaşılabilen nadide nesnelere biriydi. Nadide olduğu için sanatsaldı, sanatsal olduğu için ticari, ticari olduğu için de alım gücü olmayanlar kitaba genelde zengin kişiler aracılığıyla ulaşabiliyordu. Medrese ve camilerde açılan kitaplıklar ve zamanla ortaya çıkan vakıf kütüphaneleri sosyal yaşamda kitabın en rahat ulaşılabildiği mekânlardı. Kitap nesnesine ekonomik ve coğrafi şartlar nedeniyle ulaşılamadığı durumlarda Osmanlı insanı, sözlü anlatım geleneğinin devam ettiği Osmanlı sosyal yaşamında önceki kuşaklardan kalıtılan hafızaya alma yöntemiyle kitaba dolaylı da olsa işiterek sahip olabiliyordu. Camiler, medreseler, selamlık sohbetleri sırasında hafızaya alınan bilgi ötekine ya da sonrakine aktarılıyor ve bu bilgi aktarım yöntemi, sıradan Osmanlı insanı için yeterli olabiliyordu (Saltık, 2007, s.iii).

3. Medrese ve Müderris ilişkisi

Medreseler, Osmanlı ilmî faaliyetlerinin en temel kaynağı ve Osmanlı eğitim sisteminin temel taşını oluşturan kurumlardır. Verdikleri eğitim hizmetlerini yüzyıllar boyunca devletin denetiminde sürdürmüşlerdir. Buna binaen medreselere atanan müderrisler de devlet eliyle yetiştirilen şahıslar olmuşlardır (Maydaer, 2011, s.121). Şüphesiz müderris, medresedeki akademik faaliyetlerin yürütülmesindeki en temel unsurdu.

Osmanlılarda vakıfların inşa ettirdikleri medreselerde eğitim-öğretim faaliyetini yürütecek olan müderris ile ilgili bazı şartlar öne sürdükleri görülmektedir. Örnek verecek olursak; İvaz Paşa, Bursa'da inşa ettirdiği medresesinde müderris olacak kişinin vakfiyesinde belirlediği özelliklere sahip olmak kaydıyla kendi neslinden gelen biri olmasını istemiştir. Bunun için öne sürdüğü şartlar müderrisin takva sahibi, salih ve zeki olmasının yanı sıra tefsir, hâdis, usul ve furû gibi dini ilimlere, ayrıca Lugat, Sarf, Nahiv, Belagat, Beyan gibi edebi ilimlere bunları öğrencilere öğretebilecek düzeyde vâkıf olmasıdır (Maydaer, 2011, s.122).

Medreselerde okutulan kitaplar veya dersler, Fatih döneminde hazırlanmış olduğu ileri sürülen "Kânûnnâme-i Talebe-i Ulûm" veya Kânûn-ı Örfiye-i Osmâniye" adlı talimatnâmeye göre düzenlenmekteydi. Elbette medreselerdeki derslerin işleyişi sadece talimatnâmede adı geçen kitaplarla sınırlı kalmıyordu. Ayrıca müderrislerin okuttukları pek çok eser bulunmakta idi. Kânûnnâmede yer alan "Şüyûh-ı müderrisîn kütüb-i mu'tebarâtdan... ihtiyar ettikleri kitâbları ayıdalar" ifadesi de, medreselerde okutulan ders kitaplarının kesin bir temel üzerine oturmadığını, müderris tercihlerinin kitap seçiminde önemli rol oynadığını, belirli dersler ve eserlerin yanında bu dersleri anlamayı kolaylaştıracak başka ders ve kitapların da okutulduğunu göstermektedir (Hızlı, 2008, s.29). Bu bakımdan şüphesiz ki müderris, medresedeki akademik faaliyetlerin yürütülmesindeki en temel unsurdu.

Bu çalışmada terekese incelenmiş olan Esseyid Mehmed Efendi'nin müderrislik mesleğinde ne kadar ehil olduğunu geride bırakmış olduğu 466 adet kitabından anlayarak yorumlayabiliriz. O dönem terekelerinde daha önce bu sayıda fazla bir kitaba rastlanılmamış olup, bu durumun ancak bir müderris terekesinde karşımıza çıkabileceği kolayca anlaşılmaktadır.

4. Terekenin Transkripsiyonu

Mahruse-i Galata tevabiinden kasaba-i Kasımpaşa'da Yeldeğirmeni mahallesi ahalisinden Mehmed İstanbul'da Şah Sultan Medresesi müderrisi iken bundan akdem bi-emrullahi'l meliki'l müteal darü'l-fenadan seray-ı bekâya intikal ve irtihal eden merhum Esseyid Şerif Mehmed Efendi ibni Esseyid Faiz Abdurrahman Efendi ibni Esseyid Mehmed Ebussuud Efendi'nin veraseti halilesi Fatıma Molla Hatun ibneti umdetü'l müderrisini'l-kirâm Hasan Efendi ve sulbi sağır oğlu Esseyid Arif Abdülbaki Molla Hisari şer'en müstehak olduktan sonra sağır-i mezbûrun müteveffa-yı mumaileyh canibinden vasisi min canibi'l-ümm cediti mumaileyh Hasan Efendi ve mumaileyha Fatıma Molla Hatun talep ve iltimaslarıyla tahrir olunan terekesidir ki bervech-i âti zikr olunur. Tahriren fi'l yevmü's sani ve'l-ışrin Şabanü'l-muazzâm li-sene salis ve tis'a ve mie ve elf.

Tablo 1. Terekedeki kitapların bir kısmı¹

Kitap Adı	Değeri	Kitap Adı	Değeri
Mushaf-ı şerif ve sancak mushafı	600	Haşiye-i lari şehzade	360
Begavi kıt'a 4	4000	Mecmua-i fikh	300
Şerh-i müfti/muğni?	1500	Şerh-i misbah	480
Muradi Kasım	800	Şeyhzade âle'l misbah	360
Muhtasar-ı meani	600	Divan-ı talib	240
Kadı mir mecmuası(?)	720	Vehbizade muğni'l-lebib kıt'a 1	3000
Şerh-i Miftah 1	200	Cemü'l-cami	360
Siyelkûti ala Hayali	360	Muhtasar kitabü'l alâm tarihü'l islam	360
Mecmua-i eşkâl-i tesis ?	800	Şerhü'l fikh	120
Müsayere ... ?	240	Hüsrev ü şirin	60
Metalib-i sâire	1200	İnşa mecmuası	200
Şerhü'l fikh	120	Letaifü'l-maarif	120
Şakayık	400	Haşiye-i mutaavvel Molla Hüsrev	360
Tercüme-i hitat-ı Makrizi	3000	Şerh-i muğni kıt'a 1	400
Şerh-i işarât	600	Dürer Gurer	5000
Şerh-i Şafiye Şeyh Razi	1000	Ankaravi	7200
Musannifek ale'l-Mutaavvel	300	Minhacü'l beyan	7200
Şerh-i Zic? Elfi'nin	1200	Def'a Dürer Gurer	6000
Şerh-i Yegan	600	Def'a Dürer Gurer	2400
Resail-i Suyûti	150	Kamus	4000
Ikdü'l ferid	200	Haşiye-i Şeyhzâde	18000
Mülteka'l-Ebhur	720	Tefsir-i Ebussuud	15000
Şerh li-ibni'l-Fariz	400	Vankulu	3600
Şerhu'l-asabe? li-Müneccimbaşı Ahmed Efendi	720	Tefsir-i vasit kıt'a 2	2400
Mizanü'l-edeb 1	1000	Buhari-i şerif kıt'a 4	6000

¹ Metnin orijinalinde olan siliklik, karalama gibi problemlerden dolayı veya problem olmadığı halde yine de okunamayan yerler ? ile gösterilmiştir.

Öktem, N. (2017). Rest from a muderris living in Galata in the 18th Century Ottoman Period: The Estate of Esseyid Mehmed Efendi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 667-674.

Ferayiz mecmuası	360	Delailü'l hayrat	300
Camiü'l-luğa 1	360	Naima tarihi kıt'a 2	2400
Mutaavvel 1	800	Türki nemayetü'l bân(?)	600
Nefs-i füsüs	200	Keşşâf kıt'a	2000
Sükûk mecmuası	300	Cemü'l cami	600
		Divan-ı Sami	1000

Tablo 2. Terekedeki fiyat sıralamasına göre en pahalı kitaplar

Kitap Adı	Değeri
İbn-ü hayat	30000
Tefsir-i hazin	30000
Mütealik ?	30000
Haşiye-i Şeyhzâde	18000
Tefsir-i Ebussuud	15000
Sihah-ı Cevheri	15000

Tablo 3. Terekedeki fiyat sıralamasına göre en ucuz kitaplar

Kitap Adı	Değeri
Kıt'a-i kebir	30
Örfi divan ?	30
Kenz	30
Haridetü'l-acaib	30

5. Terekenin değerlendirilmesi ve sonuç

Bu çalışmada kullanılan tereke kaydı Galata kadılığına ait 324 numaralı şer'iyye sicili içerisinde bulunmaktadır. Adı geçen defter, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesi'nin Kadı Sicilleri Kataloğu'nda yer almaktadır. Terekenin tanzim tarihi ise Şaban ayının on ikinci günü olup 1193[1780] senesidir. Esseyid Mehmed Efendi'nin vefat tarihi ile ilgili tereke kaydında herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır, ancak müteveffânın terekenin tanzim tarihinden kısa bir süre önce vefat ettiği düşünülmektedir.

Bu muhaleffât kaydı Esseyid Mehmed Efendi'nin vefatından sonra geride bıraktığı mallar ve kitaplar ile ilgili olarak düzenlenmiştir.

Tereke kaydından öğrendiğimiz kadarıyla Esseyid Mehmed Efendi kasaba-i Kasımpaşa'da, Yeldeğirmeni mahallesi ahâlisinden olup müderrislik mesleğine mensup bir şahıs idi. Bu mesleği, İstanbul Şah Sultan Medresesi'nde idâme ettirmekteydi. Vefatında geride Fatıma Molla Hatun isimli bir eş bıraktı. Bu eşinden Esseyid Arif Abdülbaki isimli bir oğlu vardı.

Esseyid Mehmed Efendi'nin Galata'nın Kasımpaşa bölgesinde yaşayan varlıklı bir isim olduğu geride bıraktığı terekesinden anlaşılabilir. 1.900.542 akçelik çok büyük bir servetin sahibi olan müteveffânın servetinin önemli bir kısmını kitapları oluşturmaktadır. Kendisinin ilmiye sınıfına mensup bir müderris olduğu göz önünde bulundurulursa bu durumun hiç de şaşırtıcı olmadığı söylenilebilir. Müteveffânın sahip olduğu kitaplar toplamda 466 adet olup, kitaplarının serveti içerisindeki değeri 655.330 akçedir. Toplam servetinin %29'unu kitapları oluşturmaktadır.

Öktem, N. (2017). 18.YY Osmanlı Dönemi Galatası'nda yaşayan bir müderristen geriye kalanlar: Esseyid Mehmed Efendi'nin Terekesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 667-674.

Müteveffanın geride bıraktığı eşyalarının ise serveti içerisindeki toplam değeri 695.662 akçe'dir. Terekede kaydedilen bilgiye göre bu değerdeki eşyaların 584.552 akçelik kısmı bey' edilmiş (satılmış) olup, 59.241 akçelik eşya yekûnu, zevcesi Fatma Molla Hatun'a verilmiş, 51.869 akçelik eşya yekûnu ise oğlu Arif Molla'ya verilmiştir. Müteveffanın terekesindeki eşyalarının ekserisi mutfak ve ev eşyalarından oluşmaktadır, geriye kalanları ise giyim-kuşam eşyalarıdır. Aynı zamanda, terekede birkaç ziynet eşyasına (yüzük gibi) da rastlanılmış olup bunlar dışında tüfek, kılıç gibi eşyalar da mevcuttur.

Esseyid Mehmed Efendi'nin tereke kaydına göre sahip olduğu kitaplarının ekserisi medrese kitaplarından müteşekkildir. Eserlerinin çoğunu Arapça eserler oluşturmaktadır. Fiyat sıralamasına baktığımızda ise en önemli ve en pahalı eserlerin tefsire ait eserler olduğu görülmektedir. Örneğin "İbn-ü hayat", "Tefsir-i hazin" ve "Mütealik ?" isimli eserler 30.000 akçe değerinde olup fiyat sıralamasına göre en pahalı olan eserlerdir. Bunları takiben "Haşiye-i Şeyhzâde", "Tefsir-i Ebussuud", "Sihah-ı Cevheri" gibi eserler gelmektedir ve değerleri 15.000-18.000 akçe arasındadır. Fiyat sıralamasına göre en ucuz kitaplar ise 30 akçe değerinde olup bunlar arasında "Kıt'a-i kebir", "Haridetü'l acaib", "Örf-i divan", "Kenz" gibi eserler mevcuttur.

Sonuç olarak, Esseyid Mehmed Efendi'nin terekesi, Osmanlı kitap tarihi ve okuma kültürünün ayrıntılı olarak ortaya konmasında, tereke kayıtlarının önemli bir kaynak olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Tereke kayıtları, içerisinde barındırdıkları kitap listeleri ile Osmanlı entelektüel tarihi açısından vazgeçilmez kaynaklardır. Bu çalışmada da görüldüğü üzere Esseyid Mehmed Efendi, sahip olduğu farklı ilim dallarına ait 466 adet kitabıyla ilmiye sınıfına mensup aydın bir entelektüel portresi çizmektedir. Esseyid Mehmed Efendi'nin terekesine tutulan bu ayna ile, aynı zamanda çağdaşı olan diğer müderrislerin yaşantılarını da bir nebze olsun aydınlatmak amaçlanmıştır. İleride, bu tür çalışmaların artması ve kitap terekelerinin sistematik olarak incelenmesi Osmanlı kitap ve okuma kültürünün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Barkan, Ö. L. (1966). Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659), Belgeler, C. III, 5-6
- Bozkurt, F. (2011). *Tereke Defterleri ve Osmanlı Maddi Kültüründe Değişim (1785-1875 İstanbul Örneği)*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Değirmenci, T. (2011). Bir Kitabı Kaç Kişi Okur-Osmanlı'da Okurlar ve Okuma Biçimleri Üzerine Bazı Gözlemler, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 13
- Erünsal, İ. E. (1988). *Türk Kütüphaneleri Tarihi, II, Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- Erünsal, İ. E. (2008). *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri: Tarihi Gelişimi ve Organizasyonu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Hızlı, M. (2008). Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 25-46.
- Karataş, A. İ. (1999). Tereke Kayıtlarına Göre XVI.yy'da Bursa'da İnsan-Kitap İlişkisi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (8), 317-328.
- Maydaer, S. (2011). XVI.yy'da Bir Osmanlı Müderrisi: Mevlâna Muslihiddin Efendi ve Mirası, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 117-155.
- Muhacir, E. (2013). *XVII. Yüzyılda Üsküdar'da Kitap Kültürü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi/Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Saltık, E. (2007). *Osmanlı Sosyal Hayatında Kitap*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Öktem, N. (2017). Rest from a muderris living in Galata in the 18th Century Ottoman Period: The Estate of Esseyid Mehmed Efendi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 667-674.

Extended abstract in English

Estates are one of the primary sources used as a historical data to reveal the socio-economic and cultural photo of a region. These sources are document types which are either issued in the form of records as detached, or commonly used in Kadı Registers. Estate records provide significant information for researchers about book culture and intellectual level. The Ottoman Empire would like to record every kind of economic activity as much as possible and it accomplished this in a great extent. The recording of the assets of the deceased people was also a natural result of this effort, and thus estates emerged.

Estates that came to mean a detailed breakdown of all properties left behind by a deceased person were arranged in accordance with the Ottoman accounting technique. According to this, after the remaining goods of a deceased person was counted in front of an officer named "kassam", the material value of each was appreciated by "the expert" and a detailed list of muhallefât was organized. The books in the Muhallefât list are the individual collection of deceased people and play an important role in defining intellectual identities. It is challenging task to evaluate the culture of a society without questioning the relation between society and books. Because books improve the ideas and contribute people shape their culture by listening or reading.

When estates of people from different professions are examined in detail, it is possible to trace the intellectual lives of the books they have, and the socio-cultural life levels of the remaining goods. Estate records allow us to keep a mirror in the life of the deceased as it contains information about the deceased occupation, socio-economic status, possessions and family history that he has left behind, and it is anticipated as indispensable sources of social history studies.

This study aims to shed light to cultural and intellectual aspects of the muderris named Esseyid Mehmed who lived in Kasımpaşa region of Galata in the 18th century Ottoman period via his estate record. Firstly, brief information will be given about Esseyid Mehmed's life and then a general evaluation of the estate will be done in this article. Since he is a muderris, his books will be emphasized more than his other items in his inheritance record and thanks to this, this study aims to shed light to book culture of his period as soon as possible.

The estate records used in this study is located in the register of the number 324 of Galata Kadı Registers. The organizing date of the estate is the twelfth day of Şaban and is the year of 1193 [1780]. The estate is not include concerning the date of Esseyid Mehmed Efendi's death, but it is thought that the deceased had died shortly before the date of the organizing date of the estate.

It is understood from his estate records that Esseyid Mehmed Efendi was a wealthy person living in the region of Kasımpaşa of Galata. His books constitute a significant part of the fortune of the deceased that owns a very large fortune. It can be said that this situation is not surprising if it is considered that he was a muderris. Esseyid Mehmed Efendi had 466 books in total in his estate, and the value of his books in the fortune is 655.330 akce. His books constitute 29% of the total assets.

As a result, Esseyid Mehmed Efendi's estate clearly reveals that estate records are an important source in elaborating the Ottoman book history and the reading culture. Estate records are indispensable sources for Ottoman intellectual history with the book lists they contain. As seen in this study, Esseyid Mehmed Efendi draws an intellectual portrait belonging to the science class with 466 books belonging to different branches of science.